

Teorie národního hospodářství

Studenti PF UK

Vypracované otázky ke zkoušce

2011

Tento text vznikl jako příprava na ústní zkoušku z předmětu Teorie národního hospodářství, vyučovaného na právnické fakultě UK. Text vytvořili sami studenti druhého ročníku, nemusí tedy být i přes veškeré korektury zcela správný a autoři nepřebírají žádnou odpovědnost za výsledek zkoušky. Texty byly vytvořeny na wiki studentů PF UK <http://ius.tulacek.eu/>.

Soubor vygenerován: 16.12.2011, 03:49

Obsah

A	Předmět a metody národohospodářské teorie	1
A.71	Předmět národohospodářské teorie a její základní kategorie	1
	Předmět	1
	Základní ekonomický problém	1
	Definice národohospodářské teorie = ekonomie:	1
	Ekonomie x ekonomika	1
	Kategorie národohospodářské teorie	2
A.30	Hlavní historické a současné směry ekonomického myšlení	2
	Merkantilismus	2
	Fyziokraté	3
	Klasická politická ekonomie	3
	Marxismus	4
	Německá historická (ekonomická) škola	4
	"Marginální revoluce" → Neoklasická ekonomická škola	4
	Neoklasická ekonomická škola	4
	Keynesiánství	5
	Chicagská škola	6
	Monetarismus	6
	Institucionalismus	6
	Hlavní názorové proudy soudobé ekonomie	6
B	Základní ekonomické pojmy a principy	8
B.98	Základní ekonomické principy a modely, metodické chyby ekonomického uvažování	8
	Základní ekonomické principy	8
	Přínosy a náklady	8
	Porovnání na základě peněžních hodnot	8
	Racionalita a vlastní zájem	9
	Náklady alternativ a utopené náklady	9
	Uvažování v mezních (marginálních) veličinách	9
	Ekonomická efektivnost	9
	Ekonomická rovnost	9
	Ekonomické modely	9
	Metodické chyby ekonomického uvažování	10
B.54	Náklady alternativ a utopené náklady, ilustруйте na příkladech	10
	Náklady alternativ	10
	Utopené náklady	11
B.97	Základní ekonomické otázky, typy a odlišnosti ekonomických systémů	11
	Základní ekonomické otázky	11
	Typy a odlišnosti ekonomických systémů	12
B.17	Ekonomická efektivnost, Paterovo a Kaldor-Hicksovo kritérium efektivnosti	13
	Ekonomická efektivnost	13
	Paretova a Kaldor-Hicksova efektivnost	14
	Ukazatelé ekonomické efektivnosti	15
	Efektivita a rovnost	15
B.85	Trhy výrobních faktorů, jejich úloha, specifika a regulace	15
	(Nájemní) trhy výrobních faktorů	15
	Výrobní faktory	16
	Národní důchod	17
B.89	Typy ekonomických subjektů, jejich postavení a úloha v národním hospodářství	17
B.49	Model ekonomického koloběhu	17
	Rovnováha v modelu ekonomického koloběhu	19
	Zahrnutí cen do modelu ekonomického koloběhu	20
	Ekonomická nerovnováha	20
B.55	Národohospodářské agregáty a jejich význam	21
	HDP	21
	Inflace	21

Nezaměstnanost	21
Platební bilance	21
B.46 Metody měření HDP	22
Metoda výrobní	22
Metoda důchodová	22
Metoda výdajová	22
C Tržní systém a státní ekonomická regulace	23
C.82 Trh a tržní systém, typy trhů	23
Trh v užším pojetí	23
Trh v širším pojetí	24
Tržní systém	24
C.87 Tržní cena a její funkce	25
Cena	25
Tržní rovnováha	25
Funkce ceny	27
C.7 Cenová a necenová konkurence, principy marketingu	29
Marketing a jeho cíle	29
Konkurence a její typy	29
Marketing a jeho definice	30
C.31 Hospodářská politika, její cíle, druhy a účinnost, magický čtyřúhelník	32
Hospodářská politika	32
Základní hospodářské cíle	32
Hospodářskopolitické nástroje	32
Druhy hospodářské politiky	32
Účinnost hospodářské politiky	33
C.88 Tržní selhání, jeho druhy a příčiny, ilustруйте na příkladech	33
Nedokonalá konkurence	33
Externality	33
Věřejné statky a neúplné trhy	34
Asymetrické informace	34
C.90 Věřejná a soukromá řešení tržních selhání	34
Věřejná řešení tržních selhání	35
Soukromá řešení tržních selhání	35
C.75 Státní regulace trhů, ceny ve smíšené ekonomice	36
Regulace trhů	36
Ceny ve smíšené ekonomice	37
C.73 Selhání vlády a jeho příčiny	38
Důvody vládního selhání	38
D Poptávka, nabídka a tržní cena	39
D.10 Zákon poptávky, zákon nabídky, zákon poptávky a nabídky, zákon jedné ceny	39
Zákon poptávky	39
Zákon nabídky	41
Zákon poptávky a nabídky	42
Zákon jedné ceny	42
D.8 Cenová, důchodová a křížová elasticita poptávky	43
Pružnost poptávky	43
Cenová elasticita poptávky	43
Pružnost poptávky a celkové spotřebitelské výdaje	43
Poptávka v krátkém a dlouhém období	44
Poptávka na jednotlivém trhu a poptávka po zboží jednoho prodávajícího	44
Křížová pružnost poptávky	44
Důchodová pružnost poptávky	44
D.70 Přebytek výrobce a spotřebitele, efektivita tržní rovnováhy	44
Přebytek spotřebitele	44
Přebytek výrobce	45
Celkový přebytek	46
Tržní rovnováha	46
Efektivita tržní rovnováhy	47
D.77 Státní zásahy do cen, jejich příčiny, důsledky a efektivita	47
Přímé státní regulace	47
Nepřímé státní regulace	47
Příčiny	47
Důsledky	47
Efektivita	47

E	Rozhodování, ekonomika a správa firem	49
E.9	Cíle, náklady, příjmy a zisk firmy	49
	Cíle	49
	Náklady	49
	Zisk	50
	Příjmy	51
E.35	Implicitní a explicitní náklady firmy, ekonomický a účetní zisk	51
	Implicitní a explicitní náklady firmy	51
	Ekonomický a účetní zisk	51
E.61	Normální zisk firmy, ekonomická renta a její dobývání	52
	Firma	52
	Explicitní náklady a implicitní náklady	52
	Ekonomický a účetní zisk	52
	Normální zisk	52
	Ekonomická renta	52
E.53	Náklady a nákladové křivky firmy, analýza firemních nákladů	53
	Celkové náklady dělíme na	53
	Průměrné celkové náklady	54
	Mezní náklady firmy	54
	Produkční funkce firmy	54
	Mezní produkt práce/mezní produkt kapitálu	54
	Průběh nákladových křivek	55
E.44	Marginální náklady a jejich význam	57
	Stav firemní rovnováhy	57
	Význam marginálních nákladů	57
	Rozhodování o zastavení činnosti	58
	Uzavření vs. ukončení činnosti	58
E.99	Zákon klesajícího mezního produktu, princip úspor z rozsahu	58
	Princip úspor z rozsahu	58
E.25	Financování firmy, finanční ukazatele a jejich funkce při řízení firmy	59
	Finanční zdroje firmy	59
	Cíle financování	59
	Krátkodobé a dlouhodobé financování	59
	Základní principy finančního řízení firmy	60
	Finanční ukazatele	60
E.96	Význam a struktura rozvahy firmy	61
	Struktura rozvahy	62
	Majetková struktura podniku - aktiva	62
	Kapitálová struktura podniku - pasiva	62
E.21	Ekonomický pohled na vybrané právní formy podniků, jejich výhody a nevýhody	64
	Specifické firmy	66
E.18	Ekonomické aspekty správy korporací	67
	Správa korporace	67
	Corporate governance	68
	Vnitřní a vnější model corporate governance	68
	Vnější model	68
	Vnitřní model	68
	Problém pán a správce	69
F	Struktura trhu, typy konkurence a konkurenční politika	70
F.78	Struktura trhu a tržní síla, relevantní trh	70
	Struktury trhu	70
	Tržní síla	71
	Relevantní trh	71
F.15	Efektivnost dokonalé konkurence	71
F.83	Trh dokonalé konkurence a postavení firmy na tomto trhu	72
	Efektivnost dokonalé konkurence	73
	Dokonalá konkurence a reálné trhy	73
	Reálně existující případ dokonalé konkurence	73
F.58	Nedokonalá konkurence, příčiny vzniku a hlavní typy, ztráta blahobytu v podmínkách nedokonalé konkurence	73
	Konkurence	73
	Omezení konkurence	74
	Dokonalá konkurence	74
	Nedokonalá konkurence	74
	Důsledky nedokonalé konkurence	74
	Typy nedokonalé konkurence	74
	Konkurenční, prokonkurenční či protitrustová politika	77
F.33	Chování firem v podmínkách dokonalé a monopolistické konkurence	77

Konkurence	77
Dokonalá konkurence (na nabídkové straně trhu)	78
Nedokonalá konkurence	78
Monopolistická konkurence	78
F.34 Chování firem v podmínkách oligopolu a monopolu	79
Oligopol	79
Monopol	80
F.42 Konkurenční politika, antimonopolní zákonodárství, regulace přirozených monopolů	81
Konkurenční politika	81
Protimonopolní zákonodárství	81
Regulace přirozených monopolů	82
Ochrana hospodářské soutěže v EU a ČR	83
G Kapitál a kapitálové trhy	84
G.40 Kapitál, jeho vznik, formy a funkce	84
Co je to kapitál	84
Vznik kapitálu	84
Formy kapitálu	84
Kapitálový trh	85
G.37 Instrukce kapitálového trhu a jejich význam	85
Instrukce kapitálového trhu	85
Instrukce spojené s trhy cenných papírů	85
Instrukce finančního zprostředkování	86
Stádní chování investorů	87
G.52 Nabídka, poptávka a rovnováha na trhu kapitálu	87
Nabídka na kapitálovém trhu	87
G.3 Aktiva, jejich druhy a vlastnosti, stanovení ceny aktiv	89
Aktiva	89
Druhy a vlastnosti	89
Výnosy, ceny, rizika aktiv	89
Míra výnosu aktiva	89
P/E (Price/Earnings ratio)	89
Tržní cena aktiv	89
Neriziková aktiva	90
Investiční riziko	90
Postupy investování	90
G.39 Investování a spekulace, vznik a důsledky "investičních bublin"	90
Některé relevantní pojmy	90
Investování prostředků na kapitálových trzích	91
Investiční bublina	91
G.79 Subjekty kapitálového trhu	92
G.67 Primární a sekundární kapitálové trhy a jejich význam	94
Vznik kapitálu	94
Trh kapitálu	94
Primární a sekundární trh	95
Primární kapitálový trh	95
Sekundární kapitálový trh	95
H Trh práce, zaměstnanost a rozdělení příjmů	96
H.65 Poptávka a nabídka na trhu práce, vliv substitučního a důchodového efektu na nabídku práce	96
Nabídka práce	96
Poptávka práce	97
Trh práce	97
H.84 Trh práce (poptávka, nabídka a rovnováha)	98
Poptávka po práci a nabídka práce	98
Rovnováha na trhu práce	99
Grafy	99
H.86 Tržní a netržní faktory determinace mezd, mzdová strnulost, jej příčiny a důsledky	100
Specifické faktory determinace mezd	100
Mzdová strnulost	101
H.59 Nezaměstnanost, příčiny, druhy a měření, vztah nezaměstnanosti a inflace	101
Dělení nezaměstnanosti	102
H.72 Rozdělení důchodů, nerovnosti v důchodech, přerozdělovací procesy a jejich nástroje	103
Rozdělení mezd a příjmů	103
Sledování mzdové (příjmové) nerovnosti	103
Přerozdělování příjmů a jeho nástroje	104

I	Peníze a měnová politika	105
I.63	Peníze, jejich funkce a formy, úloha zlata v dějinách	105
	Peníze	105
	Funkce peněz	105
	Formy peněz	106
	Úloha zlata v dějinách	106
I.94	Vymezení peněz, peněžní zásoba a peněžní agregáty	106
	Vymezení peněz	106
	Peněžní zásoba a peněžní agregáty	106
I.41	Komoditní peníze, zlatý standard, peníze s nuceným oběhem	107
	Komoditní peníze	107
	Zlatý standard	107
	Nucený oběh	107
I.51	Nabídka a poptávka na trhu peněz, cena peněz, výnosová křivka	108
	Nabídka po penězích	108
	Poptávka po penězích	108
	Faktory ovlivňující poptávku po penězích	108
	Poptávka po penězích a úroková míra	108
I.5	Bankovní systém, tvorba peněz a peněžní multiplikátor	109
	Peněžní multiplikátor	110
I.50	Monetární politika a její nástroje	110
	Cíle MP	110
	Cílování inflace	111
	Nástroje MP	111
	Omezení regulace peněžní zásoby	111
	Nezávislost centrální banky	112
	Funkce bankovního systému	112
I.56	Nástroje expanzivní fiskální a monetární politiky, jejich význam a účinnost	112
	Expanzivní monetární politika	112
	Expanzivní nástroje monetární politiky	112
	Expanzivní fiskální politika	113
I.57	Nástroje restriktivní měnové a rozpočtové politiky, jejich význam a účinnost	114
	Restriktivní monetární politika	114
	Restriktivní nástroje monetární politiky	114
	Restriktivní fiskální politika	114
I.6	Bezprostřední a konečné cíle měnové politiky, cílování inflace	115
	Bezprostřední cíle měnové politiky	115
	Konečné cíle měnové politiky	115
	Cílování inflace	115
I.43	Kvantitativní teorie peněz a cen, Fisherova rovnost	115
	Fisherova rovnost	115
	Z historie	116
I.62	Omezení měnové a fiskální politiky	116
	Měnová politika	116
	Rozpočtová politika	117
I.45	Měnová báze a tvorba peněz, peníze jako dluh	118
	Měnová báze	118
	Tvorba peněz	119
	Peníze jako dluh	120
I.14	Diskontní, lombardní a repo sazba jako měnové nástroje	120
	Úrokové sazby České národní banky	121
I.29	Funkce a nástroje centrální banky	122
	Centrální banka	122
	Funkce centrální banky	122
	Nástroje centrální banky	122
	Nezávislost	123
	Česká národní banka	124
I.60	Nezávislost a odpovědnost centrální banky	124
	Nezávislost centrální banky	124
	Odpovědnost centrální banky	124
I.36	Inflace a její měření, druhy, příčiny a důsledky inflace, inflační daň	125
	Metody výpočtu	125
	Využití ukazatelů inflace	126
	Závažnost inflace	126
	Příčiny inflace	126
	Dopady inflace	126
	Protiinflační politika	127

I.12	Inflační daň	127
	Deflace, její příčiny a důsledky, past likvidity a kvantitativní uvolňování	127
	Deflace	127
	Past likvidity	128
	Kvantitativní uvolňování	128
J	Hospodářský růst	129
J.80	Teorie hospodářského růstu	129
	Hospodářský růst a jeho zdroje	129
	Příčiny hospodářského růstu	129
	Produktivita a její faktory	130
	Růstová politika	130
	Politika nabídkové stránky ekonomiky	131
	Výhody a nevýhody hospodářského růstu	131
J.69	Produktivita práce a kapitálu a jejich faktory, politika nabídkové strany	132
	Produktivita	132
	Produktivita práce	132
	Produktivita kapitálu	133
	Politika nabídkové stránky ekonomiky	134
J.22	Ekonomický růst a rozvoj, zdroje a typy růstu, růstová politika	134
	Zdroje (typy) ekonomického růstu	134
	Růstová politika	135
	Důsledky hospodářského růstu	136
K	Hospodářský cyklus a stabilizační politika	137
K.32	Hospodářský cyklus, jeho příčiny a fáze	137
	Fáze	137
	Typy hospodářských cyklů podle délky	137
	Příčiny hospodářského cyklu	138
	Pojmy	138
K.66	Poptávkové a nabídkové šoky, jejich vliv na recesi	138
	Model souhrnné poptávky a nabídky	138
	Model souhrnné poptávky	139
	Průběh souhrnné nabídky	141
K.38	Investiční akcelerátor a multiplikátor a jejich význam pro průběh hospodářského cyklu	144
	Vývoj spotřebních a investičních výdajů	144
	Investiční akcelerátor a multiplikátor	144
K.26	Finanční a měnová krize, možné příčiny a důsledky	145
	Druhy finanční krize	145
	Finanční krize	145
	Bankovní panika	146
	Měnová krize	147
K.10	Cíle, principy a nástroje stabilizační politiky	148
	Ovlivňování agregátní poptávky	148
	Koordinace monetární a fiskální politiky	149
	Problémy fiskální politiky	150
	Problémy monetární politiky	150
K.2	Agregátní poptávka a nabídka, potenciální a reálný produkt	151
	Agregátní poptávka	151
	Agregátní nabídka	151
	Potenciální HDP	152
	Reálný HDP	152
	Ekonomická rovnováha a ekonomické výkyvy	153
K.4	Automatické stabilizátory a jejich funkce, vysvětlete na příkladu	153
	Jednorázová záměrná opatření (diskrétní) a vestavěné (automatické) stabilizátory	153
	Vztah požadavku na vyrovnaný státní rozpočet a automatických stabilizátorů	154
K.27	Fiskální multiplikátory, efekt vytěsňování	154
	Expanzivní fiskální politika	154
	Fiskální multiplikátor	155
	Efekt vytěsňování	155
	Celkový účinek fiskální expanze	155
K.20	Ekonomické multiplikátory a jejich význam (Keynesův multiplikátor, peněžní multiplikátor, fiskální multiplikátor)	155
	Příklady multiplikátoru	155
	Keynesův multiplikátor	156
	Peněžní multiplikátor	156
	Fiskální multiplikátor	157

K.28 Fiskální politika, její cíle a nástroje	157
Fiskální politika	157
L Státní rozpočet a daňový systém	159
L.93 Veřejné finance, jejich funkce a složky, státní rozpočet a jeho deficity	159
Veřejné finance	159
Rozpočtová soustava	159
L.76 Státní rozpočet, základní struktura jeho příjmové a výdajové stránky	160
Příjmy státního rozpočtu	161
Výdaje státního rozpočtu	161
Typy rozpočtu	161
L.11 Daně, jejich druhy a ekonomické vlastnosti, daňová politika	163
Principy daňového systému	165
L.16 Efektivnost zdanění, daňové břemeno a „náklady mrtvé váhy“, Lafferova křivka	165
Efektivnost zdanění	165
Dopad daní	166
Náklady mrtvé váhy	166
Lafferova křivka	167
L.23 Euro a Maastrichtská kritéria, Pakt stability a růstu	167
Euro - bleskový úvod	167
Historie eura	168
Maastrichtská kritéria	168
Pakt stability a růstu	168
Aktuality o euru	169
M Mezinárodní ekonomické vztahy	175
M.1 Absolutní a komparativní výhody v mezinárodním obchodě, vysvětlete na příkladu	175
Příčiny	175
Absolutní výhoda	175
Komparativní výhoda	175
M.48 Mezinárodní měnové vztahy, devizové trhy, optimální měnové zóny	176
Devizové trhy a měnové kurzy	176
Mezinárodní měnový fond a brettonwoodský systém	179
Optimální měnové zóny	180
Mezinárodní obchod	180
M.64 Platební a obchodní bilance, jejich struktura a význam	182
Platební bilance	182
Obchodní bilance	183
M.13 Devizové režimy a jejich národohospodářské důsledky	185
Fixní (pevný) směnný kurz	186
Flexibilní (plovoucí) kurzy	186
Brettonwoodský měnový systém	186
Kurz dvoustranný a vícestranný, nominální a reálný	187
Devizové režimy a hospodářská politika	188
M.47 Mezinárodní ekonomická integrace a její formy, globalizace ekonomiky	189
Hlavní cíle mezinárodní ekonomické integrace:	189
Stupně integrace	189
Mezinárodní organizace	190
Ekonomická globalizace	190
M.95 Vývoj evropské ekonomické integrace, jednotný vnitřní trh, hospodářská a měnová unie EU	190
Evropské společenství uhlí a oceli (ESÚO)	190
Evropské společenství pro atomovou energii a Evropské hospodářské společenství	190
Evropská společenství	191
EU a nové členské státy	191
Jednotný vnitřní trh	191
Hospodářská a měnová unie (HMU)	192
Konvergenční kritéria, Pakt stability a růstu, Euroskupina	192
N Základy ekonomie veřejného sektoru	194
N.24 Externalita, jejich příčiny, důsledky a řešení	194
Negativní externalita	194
Pozitivní externalita	195
Řešení	195
N.81 Transakční náklady a Coaseův teorém	198
Ronald Harry Coase	198
Transakční náklady	198

Coaseho teorém	199
N.92 Veřejné a částečně veřejné statky, společné zdroje	200
Statky čisté a částečně veřejné	201
Společné zdroje a veřejně poskytované soukromé statky	202
Veřejné a soukromé poskytování statků	203
N.74 Soukromé a veřejné statky, veřejné poskytování statků	203
Soukromé statky	203
Veřejné statky	203
Statky částečně veřejné	204
Společné zdroje	204
Veřejně poskytované soukromé statky	204
N.68 Principy ekonomické teorie veřejné volby	205
Problémy veřejné volby	206
Racionální neznalost	206
Zájmové skupiny	206
N.91 Veřejná produkce statků, její příčiny a důsledky	206
Příčiny veřejné produkce	207
Problémy veřejné produkce	207
Soukromá výroba veřejných statků	207
N.19 Ekonomické chování byrokracie	207
Ekonomické charakteristiky úřadu	208
Motivace byrokracie	208
Příčiny růstu úřadů	208
1 Seznam otázek	209

Okruh L

Státní rozpočet a daňový systém

L.93. Veřejné finance, jejich funkce a složky, státní rozpočet a jeho deficity

Veřejné finance

411

- vyjadřují
 - peněžní vztahy, které vznikají a rozvíjejí se při získávání, rozdělování a užití peněžního kapitálu - jejich nositelem jsou peníze – hotovostní i bezhotovostní
 - zabývají se získáváním finančních prostředků a jejich efektivním použitím na financování jednotlivých druhů státních zásahů
 - jsou to vztahy tvorby, rozdělování a užití peněz patřících občanům a tedy i veřejnoprávním orgánům, které s těmito penězi nakládají a spravují je
 - VF slouží k uspokojování potřeb obyvatelstva na úrovni státu, regionů a místních lokalit, zabezpečují tak veřejné úkoly a naplňují veřejné zájmy
 - tyto vztahy jsou využívány na 3 principech - nenávratnost, neekvivalence, nedobrovolnosti

Funkce VF

412

- VF a především státní rozpočet plní tři důležité ekonomické funkce
 1. **alokační** → vztahuje se k rozdělování ekonomických zdrojů, o jejichž využití nerozhodují trhy, ale vlády. Jejich úkolem je soustřeďovat finanční prostředky potřebné k zabezpečení produkce či financování veřejných statků, případně dalších statků, které se vlády rozhodla bezplatně poskytovat obyvatelstvu
 2. **redistribuční** → přerozdělování primárních příjmů (důchodů) ekonomických subjektů, které vytvářejí trh. Jejich cílem je zmírnění důchodových a majetkových nerovností ve společnosti.
 3. **stabilizační** → souvisí s ovlivňováním agregátní poptávky v národním hospodářství, a to na základě expanzivní nebo restriktivní fiskální politiky vlády → nákup zboží a služeb i transferových služeb ovlivňují agregátní poptávku. Zvýšení či snížení rozpočtových příjmů a výdajů tak může tlumit výkyvy hospodářského cyklu i zmírňovat inflační tlaky v ekonomice.

Složky VF

413

- státní finance (jsou soustředěny v centralizovaném peněžním fondu)
- rozpočty státních účelových fondů, státních podniků, rozpočtových organizací, organizačních složek, rozpočty municipálních složek (odděleny od státního rozpočtu)
- rozpočty a rozpočtové prostředky z EU a evropských fondů

Rozpočtová soustava

414

- soustava peněžních fondů, soustava rozpočtových vztahů uvnitř rozpočtové soustavy, soustava orgánů a institucí, které se starají o tvorbu, rozdělování a užití veřejných rozpočtů a účelových fondů a zajišťují jejich plnění

- soustava veřejných rozpočtů (státních a municipálních), závislých na politickém a územním uspořádání státu, na jeho velikosti a tradicích, systém rozpočtových institucí a vztahů spojených s tvorbou, rozdělováním, užitím a kontrolou toků finančních prostředků v rámci této soustavy
- **veřejné rozpočty**
 - státní rozpočet, rozpočty obcí, krajů, organizačních složek, příspěvkových organizací
- **státní fondy**
 - státní zemědělský fond, státní fond životního prostředí, SF pro úrodnost půdy, SF pro podporu a rozvoj kinematografie, SF kultury, SF dopravní infrastruktury, SF rozvoje bydlení, státní pojistné fondy, rozpočty zdravotních pojišťoven, účelové fondy, fondy obcí a krajů
- **speciální fondy**
 - pozemkový fond, fond národního majetku

Deficit státního rozpočtu

415

1. **skutečný** – rozdíl mezi příjmy a výdaji státního rozpočtu
2. **strukturální** – deficit v podmínkách plné zaměstnanosti (očištěný od vlivu ekonomického cyklu)
 - (a) důsledek dlouhodobých vyšších vládních výdajů
 - (b) země si žije „nad poměry“
 - (c) negativní dopad na HDP (růst úrokových sazeb) a měnový kurz
3. **cyklický** – rozdíl mezi skutečným a strukturálním deficitem (vyjadřuje vliv cyklů v ekonomice)
 - (a) důsledek snížené ekonomické aktivity (skutečný produkt ekonomiky se nachází pod úrovní potencionálního produktu)
 - (b) způsoben automatickými stabilizátory a cykly ekonomiky (recesí a konjunkturou)
 - (c) nic strašného, lze očekávat, že se zhojí v období konjunktury ekonomiky

Financování rozpočtového deficitu

416

1. dluhové financování (úvěry od soukromého sektoru) – prodej státních obligací.
2. inflační daň (natisknutí peněz) – nákup vládních cenných papírů na volném trhu a jejich zaplacení novými penězi. Zvyšuje inflaci.
3. prodej vládních aktiv – vláda prodává státní majetek soukromým subjektům.

URBAN, Jan. *TNH*, 3. vydání, 2011, str. 434-445.

L.76. Státní rozpočet, základní struktura jeho příjmové a výdajové stránky

- **Základní funkcí státního rozpočtu** je redistribuce národního důchodu související s plněním politických, ekonomických a sociálních úkolů státu. Státní rozpočet je centralizovaný peněžní fond. Je schvalován zákonodárnými sbory a to formou **rozpočtového zákona**.

Státní rozpočet ČR

- je plán finančního hospodaření státu, obvykle na jeden rok (rozpočtové provizorium – pokud není rozpočet schválen, postupuje se podle rozpočtu z předcházejícího roku). Má formu zákona, který navrhuje vláda (vypracovává MF) a schvaluje Poslanecká sněmovna (Senát nikoliv).
- přijímání státního rozpočtu popisuje a upravuje **zákon o rozpočtových pravidlech** (→ předpisy upravují: nakládání s prostředky, přeskupení mezi kapitolami, sankce za porušení rozpočtové kázně, **zákon o rozpočtovém určení daní**)
- je využíván jako aktivní nástroj k ovlivňování vývoje poptávky a sociálních procesů
- obsahuje odhad příjmů z různých zdrojů a rozdělení výdajů do různých kapitol; jakmile je rozpočet schválen, je využití prostředků jednotlivých kapitol v kompetenci vlády, ministerstev a dalších institucí, ústředním orgánem státní správy pro státní rozpočet je Ministerstvo financí. Účet státního rozpočtu spravuje centrální banka ČR – ČNB.

- Státní rozpočet je základním článkem **veřejných financí** (příjmy a výdaje státu, jeho územních celků, měst a obcí), protože soustřeďuje největší část příjmů rozpočtové soustavy a nejvíc se podílí na nenávratném přerozdělování značné části HDP přes rozpočtovou soustavu (rozpočty krajů, rozpočty měst a obcí, rozpočty příspěvkových organizací, rozpočty zdravotních pojišťoven a mimorozpočtové fondy spravované ministerstvy dle odvětví).

Funkce veřejných financí

1. **alokační** - o alokaci (využití) nerozhodují trhy, ale vlády; zabezpečení produkce či financování veřejných statků; korekce externalit (prostřednictvím daní a dotací)
2. **redistribuční** - přerozdělování tzv. primárních příjmů (důchodů) → zmírnění důchodových a majetkových nerovností ve společnosti (odpovědnost a společenská solidarita)
3. **stabilizační** - ovlivňování agregátní poptávky v národním hospodářství, expanzivní či restriktivní fiskální politikou vlády

Příjmy státního rozpočtu

417

- **Daně**

Přímé	Nepřímé
z příjmu fyzických osob a právnických osob	spotřební
z nemovitosti a daně z převodu nemovitosti	z přidané hodnoty (DPH)
dědická a darovací	ekologická – pro futuro, zatím není vybírána
silniční	
- **příspěvky na sociální pojištění** (nemocenské a důchodové pojištění, příspěvky na politiku zaměstnanosti) - NE zdravotní pojištění
- **dovozní cla** - dnes malý význam
- poplatky
- úroky a příjmy z pronájmu majetku (mimořádně i z prodeje)
- evropské fondy
- ostatní (dotace, dary,..)

Výdaje státního rozpočtu

418

- pokrývají činnosti státu, které jsou buď dané **zákonem** případně **ústavou** (tzv. mandatorní výdaje), nebo jimiž vláda realizuje svoji politiku
- **vládní nákupy** – financování chodu státní správy, zajišťování bezpečnosti a obrany země
- **přímé (transferové) platby** jednotlivcům (podpora v nezaměstnanosti, sociální dávky, důchody apod.)
- výdaje **veřejné**, resp. veřejně poskytované služby (dopravní infrastruktura, školství, zdravotnictví, kultura, sociální služby obyvatelstvu)
- **státní subvence** (podpora firem – doprava, zemědělství, podpora exportu)
- splácení státního dluhu (jistiny + úroků)
- **Mandatorní výdaje** – jedná se o výdaje, které musí vláda investovat ze zákona. Nemůže je neinvestovat. Jsou to například: dávky sociálního zabezpečení, státní příspěvek na penzijní připojištění a stavební spoření, dávky státní sociální podpory, dávky v nezaměstnanosti ad.
- **Ostatní mandatorní výdaje** jsou např. hypotéční úrokové podpory, kurzové ztráty při správě státního dluhu, realizace státních záruk, transfery mezinárodním organizacím aj.
- **Kvazimandatorní výdaje** jsou např. výdaje na aktivní politiku zaměstnanosti, armádu, zahraniční pomoc, mzdy zaměstnanců veřejného sektoru aj. Patří sem také příspěvky do rozpočtů mezinárodních organizací.
- **Ostatní výdaje** – stát nemá povinnost tyto výdaje realizovat, ale chce tak učinit. Například, aby vláda mohla splnit svůj vládní program.

Typy rozpočtu

419

- **Rozpočtový deficit** nebo **přebytek** je rozdíl mezi příjmy a výdaji státního rozpočtu v příslušném rozpočtovém období. Vliv na něj má výše HDP v daném roce a povaha rozpočtové politiky vlády.
1. **schodkový též deficitní rozpočet**
 - výdaje jsou vyšší než příjmy
 - **důsledky**: ztráta efektivnosti ze zdanění, nahrazování kapitálu veřejným dluhem, zvyšování inflace, deformace importu v důsledku zahraniční zadluženosti

- *skutečný* - skutečný rozdíl mezi příjmy a výdaji (je součtem dvou následujících)
- *strukturální* výsledek fiskální politiky - dlouhodobě vyšších vládních výdajů ve srovnání s rozpočtovými příjmy; představuje deficit očištěný od vlivu ekonomického cyklu; znamená, že (veřejný sektor) země žije nad poměry; řešení vyžaduje **reformu rozpočtových výdajů**
- *cyklický* - odráží vliv cyklického vývoje ekonomiky; vzniká v důsledku snížené ekonomické aktivity - skutečný produkt je pod úrovní potenciálního produktu; zvýšení ekonomické aktivity - deficit se sníží (může být způsoben působením automatických stabilizátorů) → růstová fáze → růst rozpočtových příjmů/pokles výdajů → umoření státního dluhu → tj. rozpočtové hospodaření státu opírající se o princip charakterizovaný **dlouhodobou vyrovnaností státního rozpočtu**

2. **vyrovnaný rozpočet** (výdaje se rovnají příjmům)
3. **přebytkový rozpočet** (příjmy jsou vyšší než výdaje)

Schodkový (deficitní) rozpočet je možno řešit

- zvýšením daní
- krácením veřejných výdajů
- využitím prostředků z privatizace (krytí aktivy)
- dluhovým financováním (prodejem vládních obligací jak doma, tak i v zahraničí)
- emisním financováním (přímé úvěrování centrální bankou (u nás zakázané))
- monetizací dluhu – odkup cenných papírů vydávaných státem centrální bankou, ovšem ne přímo, ale ze sekundárního trhu)
- kombinací uvedených
- **Deficit státního rozpočtu se financuje** půjčkou od centrální emisní banky nebo ostatních ekonomických subjektů (např. tuzemské i zahraniční banky, pojišťovny, ostatní finanční instituce, podniky, obyvatelstvo).

Argumenty

Pro schodek	Proti schodku
Odčerpání nevyužitých úspor ke stimulaci ekonomiky (výdajový multiplikátor + vytěsňování)	dluhová služba - stát musí splácet dluhy a úroky z nich
investiční příležitosti (veřejnost může investovat přebytečné prostředky)	zvýšení úrokových sazeb - v případě nedostatku úspor vedou zvýšené výdaje státu ke zvýšení úrokových sazeb
možnost snížení daní	deficit obchodní bilance

- **Státním dluhem** se rozumí závazky státu vůči ostatním ekonomickým subjektům.
- **Státní půjčka** se realizuje emisí státních dluhopisů, jejichž prodejem získává stát potřebné peněžní prostředky. Jestliže stát využije úvěru od centrální emisní banky nebo zahraničního úvěru, vstupují do peněžního oběhu nové peníze, které nejsou vytvářeny tvorbou materiálních statků a služeb, což vede k inflačním tlakům v národní ekonomice. Od jiných ekonomických subjektů nemusí působit inflačně, protože se jen mění struktura poptávky.
- **Příjmy a výdaje státního rozpočtu** se člení na kapitoly, které vyjadřují okruh působnosti a odpovědnosti ústředních orgánů státní správy. Kapitulu **Všeobecná pokladní správa** tvoří příjmy a výdaje státního rozpočtu, které mají všeobecný charakter; součástí je i **vládní rezerva**, která slouží ke krytí nezbytných a nepředvídaných výdajů a vytváří se ve výši 0,3% výdajů státního rozpočtu na příslušný rozpočtový rok. Kapitulu **Státní dluh** tvoří výdaje státního rozpočtu spojené s obsluhou a s umořováním státního dluhu.
- Současně s návrhem státního rozpočtu na konkrétní rozpočtový rok se zpracovává i *střednědobý výhled*, který je základním dokumentem o záměrech a cílech rozpočtové politiky na delší časové období.
- Finanční prostředky **Národního fondu** jsou ve státním rozpočtu vedeny na zvláštním účtu v rámci kapitoly státního rozpočtu. Národní fond je souhrn peněžních prostředků, které svěřují Evropská společenství Česku k realizaci programů nebo projektů spolufinancovaných z rozpočtu Evropské unie.

Rozpočtové zásady

- **Zásada jednotnosti** - všechny finanční příjmy a výdaje státu mají být soustředěny v jediném dokumentu – státním rozpočtu a mají být ústředně účtovány
- **Zásada úplnosti** - všechny příjmy a výdaje státu musí být obsazeny v plném rozsahu bez kompenzací; zásada každoročního sestavování a schvalování rozpočtu: zabezpečuje pravidelnou kontrolu parlamentu nad činností vlády; rozpočtovým rokem je v ČR kalendářní rok
- **Zásada publicity** (zveřejňování) - voliči mají možnost seznamovat se s finančním hospodařením vlády
- **Zásada reálnosti** - zabraňuje zkreslování údajů v rozpočtu
- **Zásada vyrovnanosti** - výdaje musí být kryty příjmy bez použití státních půjček; mimořádné výdaje mohou být kryty ostatními příjmy

Relativní velikost rozpočtu

421

- Je důležitý makroekonomický ukazatel. Ukazatelům patří zejména poměr rozpočtových výdajů státu k HDP; poměr rozpočtového salda k HDP, případně podíl daňových příjmů na HDP, odpovídající tzv. daňové kvótě.
- EU požaduje jako jedno z kritérií pro přijetí společné měny EU, aby výše rozpočtového deficitu ve vztahu k HDP nepřesahovala 3 % HDP. Je to jedno z tzv. Maastrichtských kritérií.
- (Výše udává nepřímo den daňové svobody - hranice, do které vydělávají daňoví poplatníci na pokrytí výdajů vlády - cca polovina června.)

URBAN, Jan: *Teorie národního hospodářství. 3. doplněné a rozšířené vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2011, s. 434n; www.mfer.cz; Wikipedia; prezentace URBAN Jan*

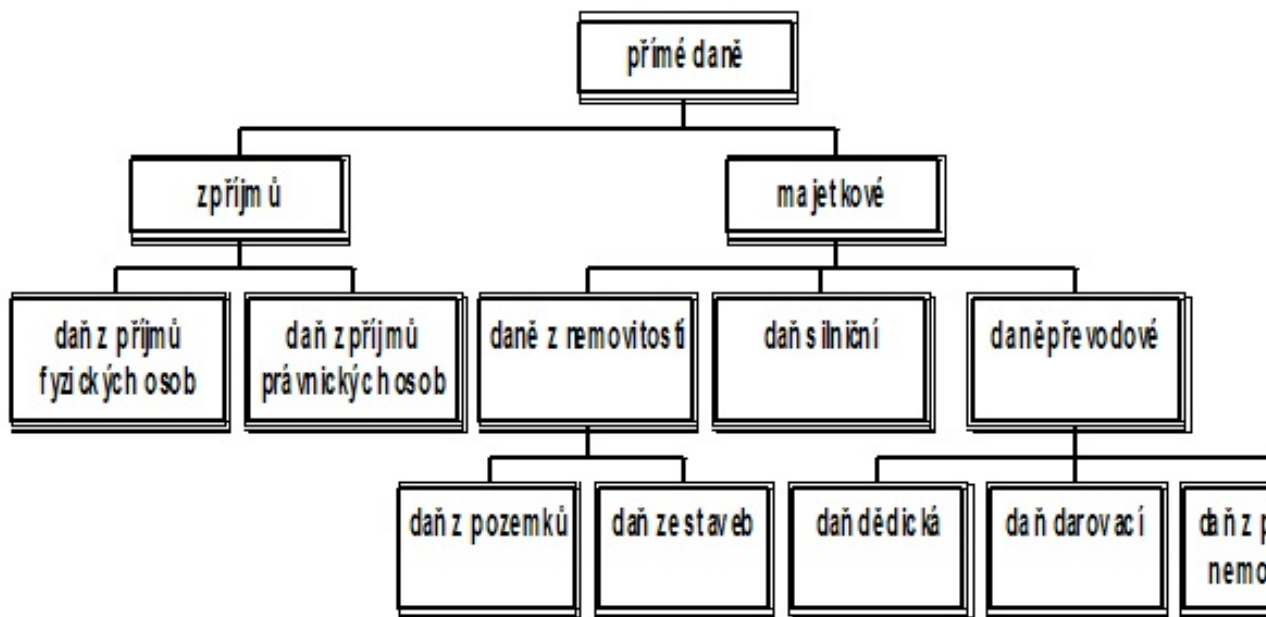
L.11. Daně, jejich druhy a ekonomické vlastnosti, daňová politika

- Daň je povinná zákonem uložená platba, která plyne do veřejného rozpočtu, je nevratná, neekvivalentní a zpravidla neúčelová

Druhy daní

422

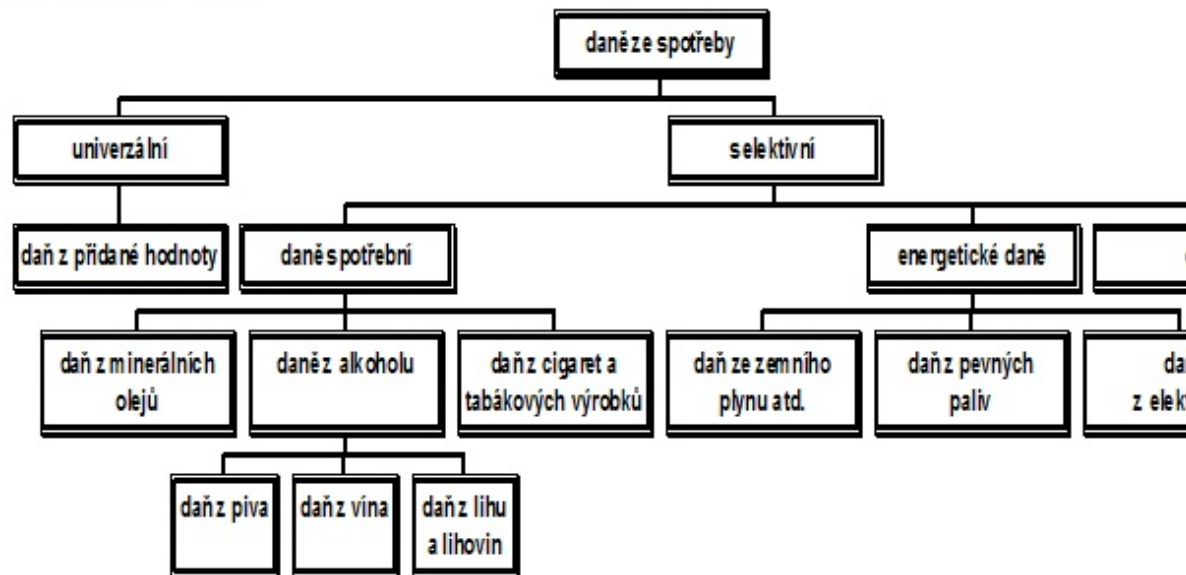
- z národohospodářského hlediska dělíme daně na
 - **přímé daně** → slouží ke zdanění důchodů osob a firem, tj. mezd, osobních příjmů plynoucích ze samostatné podnikatelské činnosti, příjmů z pronájmu, z úroků, dividend a firemních zisků. Plátcem přímých daní jsou jednotlivci, resp. domácnosti a podniky



- *
 - **nepřímé daně** → uvalované na spotřebu platí kupující v ceně zboží a do státního rozpočtu odvádí prodávající.

- * daň z přidané hodnoty -) uvalovaná na každou transakci a vypočítaná podle nově vytvořené hodnoty na daném výrobním stupni
- * spotřební daně -) uvalované na prodej určitých specifických, škodlivých produktů, především pohonných hmot, alkoholu a cigaret
- * clo → rovněž se stává součástí ceny, a to dovážených výrobků

NEPŘÍMÉ DANĚ



*

- **majetkové (kapitálové) daně**, ke kterým náleží daně z nemovitostí, dědické a darovací, daň z převodu nemovitostí atd.
- význam nepřímých a přímých daní je v různých ekonomikách států odlišný, a to v závislosti na tom, jaký typ přímých a nepřímých daní je v zemi používán. Nepřímé daně jsou více efektivní (nižší možnost daňového úniku) a často jejich politické průchodnosti je dlouhodobým trendem tendence zvyšovat váhu negativních daní na daňových příjmech státu.

Jak se počítá DPH?

423

- princip daně z přidané hodnoty spočívá v odvedení daně z rozdílu mezi cenou vstupů a výstupů, tj. z částky, kterou firma k hodnotě prodaného zboží a služeb připadala. Daň obsažená v ceně firemních nákupů je označována jako daň na vstupu, daň zahrnutá v ceně prodávajícího zboží a služeb je daň na výstupu. Daňová povinnost je dána rozdílem mezi daní na vstupu a na výstupu.

Daňová politika

424

- Daňová politika je využívání daní k dosažení určitých národohospodářských a sociálních cílů
- její náplní je stanovení výše a způsobu danění jednotlivých hospodářských subjektů
- daňová politika slouží je nejčastěji využívána jako prostředek:
- **omezování nebo naopak podpory určitých ekonomických činností** → zavedení vyšších daní na určitý výrobek (např. škodlivý) tuto výrobu znevýhodňuje, výnos současně zmírňuje důsledky negativních externalit, které tyto činnosti vytvářejí - jedná se např. o ekologické a spotřební daně. Další daně např. clo mají naopak za úkol chránit určitá odvětví ekonomiky před konkurencí, stejně jako daňové úlevy, snížení daní nebo odpuštění daní. Negativní daně - subvence - mohou sloužit k podpoře činností, které jsou nositeli pozitivních externalit.
- **ovlivnění výše soukromých výdajů** → zvýšení nebo naopak snížení daní může vláda prostřednictvím agregátním poptávky ovlivňovat i výši reálného HDP, inflace. Daňová politika v oblasti sociálních příspěvků tvoří základní složky systému automatických stabilizátorů přispívajících ke zmírňování cyklických výkyvů bez zásahů vlády.
- **ovlivňování motivace k úsporám a práci** → snížení daňového zatížení domácností vede za jinak stejných okolností ke zvýšení nabídky kapitálu a i tak ke snížení úrokové míry na trhu kapitálu a zvýšení investic. Podobně ovlivňuje daňová politika i poptávku po kapitálu.
- **mezní míru zdanění pracovních příjmů** → vyjadřuje podíl přírůstku daně z osobního příjmu na přírůstku celkového příjmu osoby. Vysoká úroveň mezní zdanění osobního příjmu vede k tomu, že motivace osob ke zvýšení osobních příjmů klesá. Tento ukazatel lze použít jako ukazatel toho, jak daňový systém od práce odrazuje

Funkce daní

425

- **fiskální** – schopnost naplnit veřejný rozpočet
- **alokační** – poskytování daňové podpory (zvýhodnění spotřeby) nebo znevýhodnění spotřeby (spotřební daň na cigarety a alkohol)
- **redistribuční** – snížení rozdílů v důchodech jednotlivých subjektů
- **stimulační** – stát pomocí daní podporuje ekonomický růst nebo motivuje ke spotřebě některých statků (např. daňové prázdny)
- **stabilizační** – opatření ke zmírnění výkyvů ekonomického cyklu

Principy daňového systému

426

- Spravedlnost k daní → k jejímu posouzení slouží dva principy označované jako princip užitku a princip schopnosti daní platit
 - **princip užitku** - vychází z toho, že daně by měli platit především ti, kteří mají z veřejných služeb, k jejichž financování příslušná daň slouží, největší prospěch. Pohlíží tak na veřejné statky financované z daní obdobně jako statky soukromé
 - **princip schopnosti platit daň** → je založen na názoru, že daně by měly být na jednotlivé subjekty uvalovány na základě jejich schopnosti daňové břemeno nést. Vyšší daně by proto měli platit ti, kteří si mohou jejich zaplacení lépe dovolit, a to bez ohledu na přínosy, které na jejich základě od státu získávají. Tento princip se při daňové konstrukci uplatňuje hlavními dvěma způsoby, a to:
 - * **vertikální daňová spravedlnost** → daňoví poplatníci s vyššími příjmy platí i vyšší daně - tom případě se jedná o **progresivní zdanění**, které odebírá lidem s vyššími příjmy větší podíl zdaňované částky než osobám s nižšími příjmy. **Proporcionální daň** zatěžuje všechny příjmy stejnou sazbou na jejich výši. Naopak **regresivní zdanění** zatěžuje nižší příjmy a nižší sazbou naopak příjmy vyšší.
 - * **horizontální daňová spravedlnost** → odpovídá principu, že daňoví poplatníci se stejnou nebo podobnou schopností platit daně by daně měli odvádět ve stejné výši. Toto vede zpravidla ke snaze vytvářet stejnou daňovou zátěž se stejnými příjmy (např. společné zdanění manželů či daňové úlevy poskytované rodinám s dětmi).

LÁCHOVÁ, Lenka; VANČUROVÁ, Alena. *Daňový systém 2010. (doplňkově - grafy)*; URBAN, Jan, TNH, 3. vydání, 2011, str. 447-454

L.16. Efektivnost zdanění, daňové břemeno a „náklady mrtvé váhy“, Lafferova křivka

Efektivnost zdanění

427

- ekonomická teorie hodnotí, jak jsou daně schopny zajistit vládě požadované množství finančních zdrojů (**fiskální efektivnost**) a jaké jsou dopady tohoto daňového systému na celkovou ekonomickou efektivnost
- dopad daňového systému na ekonomickou efektivnost souvisí s dodatečnými náklady, které tento systém svým poplatníkům vytváří, a s dopadem na jejich chování
- dodatečné náklady souvisejí s administrativní náročností (administrativa a ztracený čas na straně poplatníka a administrativa na straně státu)
- zdroje, které poplatníci i vláda vynakládají v souvislosti s daněmi, jsou hospodářská ztráta – snižují se zjednodušováním daní
- změna motivace daňových poplatníků – jiná alokace zdrojů poplatníka v důsledku daňového zatížení – poplatníci se neřídí trhem, ale snahou ušetřit na daních
- nejvyšší efektivitu vykazuje **paušální daň**, která je pro všechny subjekty stejná, její výši nelze žádným chováním měnit, přináší i minimální administrativní zatížení pro poplatníka i stát
- je ale často v rozporu s daňovou spravedlností;
- snahy o zvýšení efektivitu daní vedou proto častěji k požadavkům přenést hlavní daňovou zátěž jednotlivců ze zdanění příjmů na zdanění spotřeby, tj. zvýšení úlohy nepřímých daní
- spravedlnost a efektivnost daňového systému jsou často ve vzájemném protikladu
- **jednotná daň (rovná)** – vede k ní snaha snížit administrativní zátěž daně, ale zachovat vertikální spravedlnost, má nahradit běžnou daň z příjmů jednotlivců i podniků, ruší odečitatelné položky, mezní daňová sazba je konstantní

- Každá daň (kromě daně paušální) tedy s sebou nese **dva efekty**
 1. **důchodový**
 - vyjadřuje skutečnost, že daň subjektu odčerpává část jeho disponibilního důchodu, buď přímo, nebo tím, že ho nutí platit vyšší cenu za spotřebovávané zboží. Každá daň má tento efekt. Jeho velikost je závislá na výši daně. Roste s růstem průměrné (efektivní) daňové sazby
 2. **substituční**
 - znamená, že poplatník mění své preference s tím, jak se mění jeho mezní užítky ze spotřeby zboží, výnosu práce, volného času apod. Pouze paušální daně nevyvolávají tento efekt. Jeho velikost je závislá na mezní sazbě daně. Čím vyšší je mezní sazba, tím vyšší je substituční efekt

Dopad daní

428

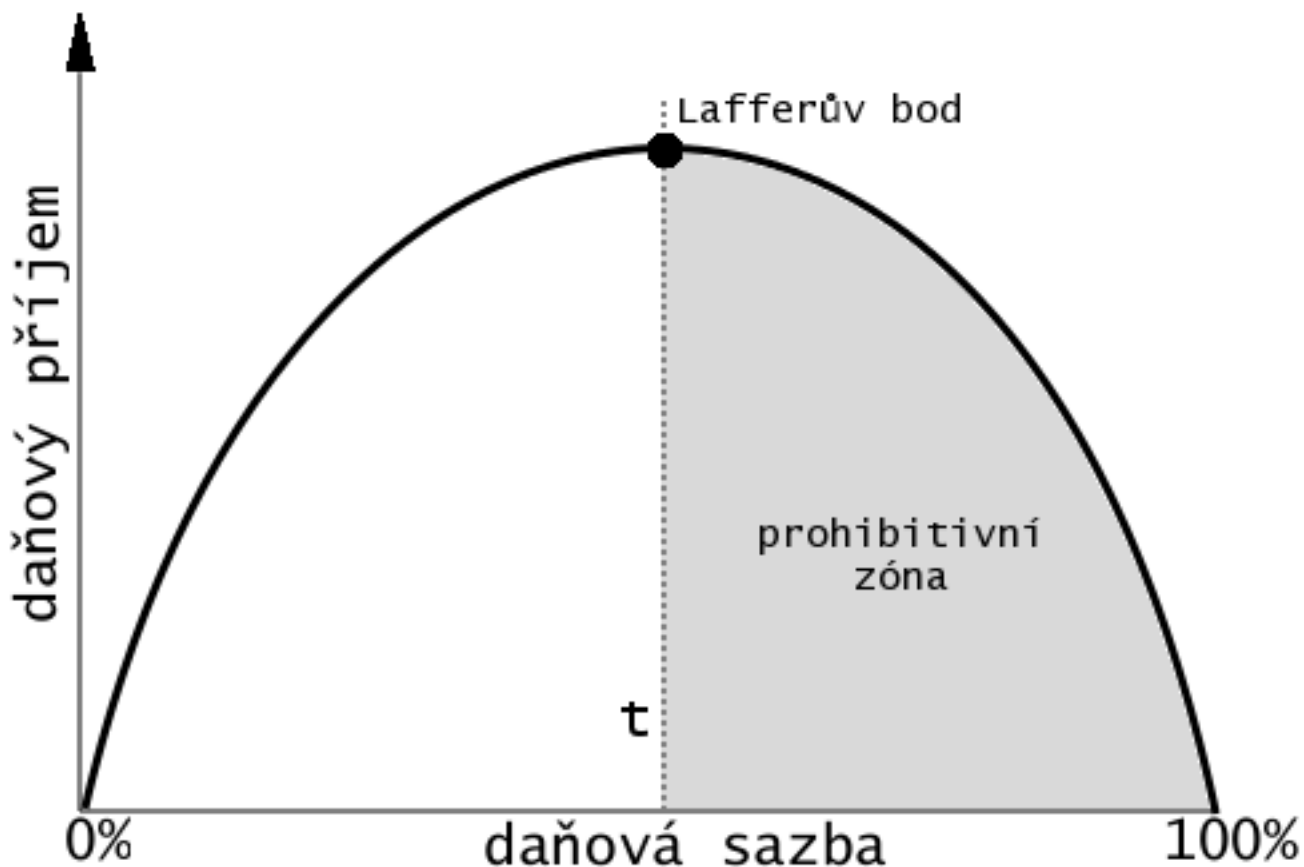
- důležitá otázka je, kdo daň skutečně platí, nemusí jít vždy o subjekt, který daň státu odvádí
- daňovým dopadem máme na mysli to, kdo určitou daň v konečném důsledku hradí
- subjekt daně může její náklady přenést na někoho jiného – **daňový posun** (na spotřebitele - DPH, posun daně dopředu, posun dozadu je přenos daně na dodavatele, případně i zaměstnance)
- možnost využití posunu daně je dána pružností poptávky a nabídky na trhu zboží, na něž je daň uvalena
- je-li poptávka relativně nepružná, je pro prodávající snadnější přesunout daň na kupujícího. Je-li však relativně nepružná nabídka, dopadne daň na prodávajícího
- cíle daně se vždy nemusí shodovat s jejími skutečnými dopady (zdanění luxusního zboží může mít za následek snížení příjmů výrobců luxusního zboží, ne zvýšení výnosu daně)

Náklady mrtvé váhy

429

- Souvisí s dopady daní na subjekt, který nese daňové břemeno
- Též nazývány nadměrným daňovým břemenem
- Dodatečné náklady, které daňový systém vytváří souvisejí s jeho administrativní náročností
- Nová daň způsobuje změny distorze v relativních cenách, relativních výnosech a užitcích
- Tento jev působí na ekonomické subjekty v tom směru, že začnou hledat cestu, jak se daňovému zatížení vyhnout a pokusí se provést substituci
- Nahradí spotřebu (výrobu, prodej) zdaněného zboží nějakým jiným
- Tím oproti situaci před zdaněním ztratili část svého užitku, přičemž tato ztráta není ničím kompenzována
- Daň nepůsobí distorzi tehdy a pouze tehdy, jestliže neexistuje žádná možnost, jak by se jednotlivec vyhnul své daňové povinnosti změnou svého ekonomického chování
- Daním, které nemají distorzní účinky říkájí ekonomové paušální daně

Lafferova křivka



Lafferova křivka

430

- zobrazuje vztah mezi daňovou sazbou a celkovými příjmy z daní
- jsou-li sazby daní příliš vysoké, čímž odrazují od práce i investic, může vést snížení daňových sazeb ve skutečnosti k růstu daňových příjmů státu a to proto, že povzbudí ekonom. subjekty k práci a investicím.
- v Lafferově bodě již nedochází k růstu daňového příjmu, naopak se s dalším zvyšováním daňové sazby příjem snižuje. Je to dáno tím, že poplatníci (FO a zejména korporace) odmítají státu odvádět vysoké daně a hledají alternativní řešení (sídla v zemích jiných států, praní peněz, odchod do šedé ekonomiky)

URBAN, Jan. *TNH*, 3. vydání, 2011, str. 454 - 460

L.23. Euro a Maastrichtská kritéria, Pakt stability a růstu

Euro - bleskový úvod

431

- **euro** je společná měna, kterou od 1.1.1999 (vznik **Eurozóny**) zavedlo 11 států Evropské unie (Belgie, Finsko, Francie, Irsko, Itálie, Lucembursko, Německo, Nizozemí, Portugalsko, Rakousko a Španělsko); v roce 2001 se přidalo Řecko
- od 1. ledna 2007 se euro stalo národní měnou ve Slovinsku, od 1. ledna 2008 na Kypru a Maltě, od 1. ledna 2009 na Slovensku a od 1. ledna 2011 rovněž v Estonsku

- při vzniku eurozóny euro existovalo pouze v bezhotovostní formě a po tři roky obíhalo společně s národními měnami, v podobě bankovek a mincí obíhá od **1. ledna 2002**
- eurobankovky existují v nominální hodnotě 5 , 10 , 20 , 50 , 100 , 200 a 500 ; euromince mají hodnotu 1, 2, 5, 10, 20, 50 centů a 1 , 2
- v současné chvíli je euro oficiálním platidlem v 17 z 27 členských států EU, těchto 17 států tvoří dohromady **eurozónu**
- měnová politika eurozóny je prováděna Evropskou centrální bankou se sídlem ve Frankfurtu nad Mohanem
- existuje rovněž několik nečlenských států eurozóny, které používají euro jako svou národní měnu:
 - Monako, San Marino a Vatikán používají euro na základě dohod s EU - vedla je k tomu především úzká ekonomická spolupráce s Francií
 - Andorra, Černá hora a Kosovo zavedli euro bez jakékoliv dohody s Unií
 - přidaly se rovněž i některé další země mimo Evropu, např. francouzská zámořská území (Francouzská Guyana, Guadeloupe, Martinik, Réunion, Saint-Barthélemy a Saint-Martin)

Historie eura

432

- historie Evropské Hospodářské a měnové unie EU
- historický vývoj eura je do značné míry specifická část evropských dějin - viz otázka č. 95

Maastrichtská kritéria

433

- Maastrichtská kritéria (konvergenční kritéria) jsou kritéria pro členské státy Evropské unie pro vstup do Evropské hospodářské a měnové unie (EMU) a pro zavedení společné měny – eura
- tato kritéria musí splnit každý stát, který chce vstoupit do Evropské měnové unie
- hlavní kritéria zakládá čl. 140 Smlouvy o fungování Evropské unie
 1. **cenová stabilita** – průměrná roční inflace nesmí překročit o více než 1,5 % průměrnou roční inflaci tří členských zemí s nejnižší inflací
 - to neznamená nutně tři země s nejnižší inflací, ale spíše, i když to není nikde explicitně napsané, tři země s inflací nejbliže k inflačnímu cíli Evropské centrální banky
 - tento cíl je definován jako hodnota inflace nižší, ale blízka 2 %
 2. **stabilita devizového kurzu** – alespoň dva roky před vstupem do měnové unie by se kandidátská země měla zapojit do Evropského mechanismu směnných kurzů II a po tuto dobu by nemělo dojít k devalvaci
 - směnné kurzy musí po dobu předchozích dvou let zůstat ve schváleném rozmezí)
 3. **konvergence dlouhodobých úrokových sazeb** – dlouhodobá nominální úroková míra nesmí přesahovat o více než 2% průměr tří zemí s nejlepšími výsledky týkajícími se cenové stability
 - dlouhodobé úrokové sazby se nesmí lišit o více než 2 % vůči průměrným úrokovým sazbám tří členských států s nejnižší inflací
 4. **veřejné finance**
 - **výše hrubého veřejného dluhu** – podíl veřejného dluhu na HDP nesmí překročit 60 %
 - **deficit veřejného rozpočtu** – podíl deficitu státního rozpočtu na HDP musí být menší než 3 %

Pakt stability a růstu

434

- dohoda mezi členy eurozóny ohledně koordinace jejich rozpočtových politik tak, aby případnými vysokými schodky státních rozpočtů nebo vysokými veřejnými dluhy neohrožovaly stabilitu společné měny - eura - a nezvyšovaly inflaci v eurozóně
- tato dohoda se částečně vztahuje i na země Evropské unie, které nejsou členy eurozóny
- v praxi se Pakt skládá z rezoluce Evropské rady přijaté 17. června 1997 v Amsterdamu a dvou nařízeních Rady ze 7. července 1997, která stanoví základní opatření (jedno o kontrole rozpočtové disciplíny a koordinaci hospodářských politik a druhé o zavádění postupu snižování nadměrného schodku)
- výraznou reformou prošel Pakt v roce 2005 po výrazné vlně kritiky pro jeho přílišnou striktnost a přísnost - především na popud Francie a Německa, které dlouhodobě porušovaly pravidlo 3% deficitu státního rozpočtu, se Rada Evropské unie v březnu 2005 dohodla na **nových pravidlech Paktu stability**
 - zvětšil se počet možností, kdy lze překročit tříprocentní deficit veřejných financí a období, než EU přistoupí k sankcím, se prodloužilo
 - to bylo velice kritizováno menšími státy, které se snažily udržet schodky svých rozpočtů ve stanovených mezích i za cenu velkých obětí ve vlastní ekonomice

Hlavní zásady Paktu

435

1. schodek veřejných financí nesmí překročit 3 % HDP
2. veřejný dluh musí být menší než 60 % HDP nebo se musí snižovat
 - v případě nedodržení vymezených podmínek přichází napomenutí od Evropské komise
 - pokud daná země nedodrží tyto podmínky ani po napomenutí, musí vypracovat plán, pomocí něhož má být vše uvedeno do pořádku
 - pokud ani poté neuspěje, mohou přijít na řadu následující **sankce**:
 - peněžní sankce ve výši 0,2–0,5 % HDP země v závislosti na závažnosti porušení dohody
 - Rada EU může požadovat složení určité částky, která se zemi vrátí, až bude zase splňovat kritéria Paktu stability
 - země může být vyzvána, aby před vydáním dluhopisů zveřejnila veškeré údaje o těchto cenných papírech
 - v neposlední řadě může být také Evropská investiční banka může být vyzvána, aby změnila svojí výpůjční politiku vůči této zemi

Aktuality o euru

436

- vzhledem k současnému vývoji eurozóny je dobré sledovat aktuální dění, tady snad jen pár tipů - internetový server Euro.cz, záložka ekonomika - Evropská unie na idnes.cz, těch možností je ale více :)

*Oficiální stránky ČR věnované Euru - <http://www.zavedenieura.cz/cps/rde/xchg/euro/xsl/index.html?filter=verejnost&rdeLoc>
ÚZ - Smlouva o fungování Evropské unie; ÚZ - Smlouva o Evropské unii + přiložené protokoly; Wiki - <http://cs.wikipedia.org/wiki/>*

Dodatek 1

Seznam otázek

1. Absolutní a komparativní výhody v mezinárodním obchodě, vysvětlete na příkladu	M.1
2. Agregátní poptávka a nabídka, potenciální a reálný produkt	K.2
3. Aktiva, jejich druhy a vlastnosti, stanovení ceny aktiv	G.3
4. Automatické stabilizátory a jejich funkce, vysvětlete na příkladu	K.4
5. Bankovní systém, tvorba peněz a peněžní multiplikátor	I.5
6. Bezprostřední a konečné cíle měnové politiky, cílování inflace	I.6
7. Cenová a necenová konkurence, principy marketingu	C.7
8. Cenová, důchodová a křížová elasticita poptávky	D.8
9. Cíle, náklady, příjmy a zisk firmy	E.9
10. Cíle, principy a nástroje stabilizační politiky	K.10
11. Daně, jejich druhy a ekonomické vlastnosti, daňová politika	L.11
12. Deflace, její příčiny a důsledky, past likvidity a kvantitativní uvolňování	I.12
13. Devizové režimy a jejich národohospodářské důsledky	M.13
14. Diskontní, lombardní a repo sazba jako měnové nástroje	I.14
15. Efektivnost dokonalé konkurence	F.15
16. Efektivnost zdanění, daňové břemeno a „náklady mrtvé váhy“, Lafferova křivka	L.16
17. Ekonomická efektivnost, Paterovo a Kaldor-Hicksovo kritérium efektivnosti	B.17
18. Ekonomické aspekty správy korporací	E.18
19. Ekonomické chování byrokracie	N.19
20. Ekonomické multiplikátory a jejich význam (Keynesův multiplikátor, peněžní multiplikátor, fiskální multiplikátor)	K.20
21. Ekonomický pohled na vybrané právní formy podniků, jejich výhody a nevýhody	E.21
22. Ekonomický růst a rozvoj, zdroje a typy růstu, růstová politika	J.22
23. Euro a Maastrichtská kritéria, Pakt stability a růstu	L.23
24. Externality, jejich příčiny, důsledky a řešení	N.24
25. Financování firmy, finanční ukazatele a jejich funkce při řízení firmy	E.25
26. Finanční a měnová krize, možné příčiny a důsledky	K.26
27. Fiskální multiplikátory, efekt vytěsňování	K.27
28. Fiskální politika, její cíle a nástroje	K.28
29. Funkce a nástroje centrální banky	I.29
30. Hlavní historické a současné směry ekonomického myšlení	A.30
31. Hospodářská politika, její cíle, druhy a účinnost, magický čtyřúhelník	C.31
32. Hospodářský cyklus, jeho příčiny a fáze	K.32
33. Chování firem v podmínkách dokonalé a monopolistické konkurence	F.33
34. Chování firem v podmínkách oligopolu a monopolu	F.34
35. Implicitní a explicitní náklady firmy, ekonomický a účetní zisk	E.35
36. Inflace a její měření, druhy, příčiny a důsledky inflace, inflační daň	I.36
37. Instituce kapitálového trhu a jejich význam	G.37
38. Investiční akcelerační a multiplikátor a jejich význam pro průběh hospodářského cyklu	K.38
39. Investování a spekulace, vznik a důsledky „investičních bublin“	G.39
40. Kapitál, jeho vznik, formy a funkce	G.40
41. Komoditní peníze, zlatý standard, peníze s nuceným oběhem	I.41
42. Konkurenční politika, antimonopolní zákonodárství, regulace přirozených monopolů	F.42
43. Kvantitativní teorie peněz a cen, Fisherova rovnost	I.43
44. Marginální náklady a jejich význam	E.44
45. Měnová báze a tvorba peněz, peníze jako dluh	I.45
46. Metody měření HDP	B.46
47. Mezinárodní ekonomická integrace a její formy, globalizace ekonomiky	M.47
48. Mezinárodní měnové vztahy, devizové trhy, optimální měnové zóny	M.48
49. Model ekonomického koloběhu	B.49
50. Monetární politika a její nástroje	I.50

51. Nabídka a poptávka na trhu peněz, cena peněz, výnosová křivka	I.51
52. Nabídka, poptávka a rovnováha na trhu kapitálu	G.52
53. Náklady a nákladové křivky firmy, analýza firemních nákladů	E.53
54. Náklady alternativ a utopené náklady, ilustrujte na příkladech	B.54
55. Národohospodářské agregáty a jejich význam	B.55
56. Nástroje expanzivní fiskální a monetární politiky, jejich význam a účinnost	I.56
57. Nástroje restriktivní měnové a rozpočtové politiky, jejich význam a účinnost	I.57
58. Nedokonalá konkurence, příčiny vzniku a hlavní typy, ztráta blahobytu v podmínkách nedokonalé konkurence F.58	
59. Nezaměstnanost, příčiny, druhy a měření, vztah nezaměstnanosti a inflace	H.59
60. Nezávislost a odpovědnost centrální banky	I.60
61. Normální zisk firmy, ekonomická renta a její dobývání	E.61
62. Omezení měnové a fiskální politiky	I.62
63. Peníze, jejich funkce a formy, úloha zlata v dějinách	I.63
64. Platební a obchodní bilance, jejich struktura a význam	M.64
65. Poptávka a nabídka na trhu práce, vliv substitučního a důchodového efektu na nabídku práce	H.65
66. Poptávkové a nabídkové šoky, jejich vliv na recesi	K.66
67. Primární a sekundární kapitálové trhy a jejich význam	G.67
68. Principy ekonomické teorie veřejné volby	N.68
69. Produktivita práce a kapitálu a jejich faktory, politika nabídkové strany	J.69
70. Přebytek výrobce a spotřebitele, efektivita tržní rovnováhy	D.70
71. Předmět národohospodářské teorie a její základní kategorie	A.71
72. Rozdělení důchodů, nerovnosti v důchodech, přerozdělovací procesy a jejich nástroje	H.72
73. Selhání vlády a jeho příčiny	C.73
74. Soukromé a veřejné statky, veřejné poskytování statků	N.74
75. Státní regulace trhů, ceny ve smíšené ekonomice	C.75
76. Státní rozpočet, základní struktura jeho příjmové a výdajové stránky	L.76
77. Státní zásahy do cen, jejich příčiny, důsledky a efektivita	D.77
78. Struktura trhu a tržní síla, relevantní trh	F.78
79. Subjekty kapitálového trhu	G.79
80. Teorie hospodářského růstu	J.80
81. Transakční náklady a Coaseův teorém	N.81
82. Trh a tržní systém, typy trhů	C.82
83. Trh dokonalé konkurence a postavení firmy na tomto trhu	F.83
84. Trh práce (poptávka, nabídka a rovnováha)	H.84
85. Trhy výrobních faktorů, jejich úloha, specifika a regulace	B.85
86. Tržní a netržní faktory determinace mezd, mzdová strnulost, jej příčiny a důsledky	H.86
87. Tržní cena a její funkce	C.87
88. Tržní selhání, jeho druhy a příčiny, ilustrujte na příkladech	C.88
89. Typy ekonomických subjektů, jejich postavení a úloha v národním hospodářství	B.89
90. Veřejná a soukromá řešení tržních selhání	C.90
91. Veřejná produkce statků, její příčiny a důsledky	N.91
92. Veřejné a částečně veřejné statky, společné zdroje	N.92
93. Veřejné finance, jejich funkce a složky, státní rozpočet a jeho deficity	L.93
94. Vymezení peněz, peněžní zásoba a peněžní agregáty	I.94
95. Vývoj evropské ekonomické integrace, jednotný vnitřní trh, hospodářská a měnová unie EU	M.95
96. Význam a struktura rozvahy firmy	E.96
97. Základní ekonomické otázky, typy a odlišnosti ekonomických systémů	B.97
98. Základní ekonomické principy a modely, metodické chyby ekonomického uvažování	B.98
99. Zákon klesajícího mezního produktu, princip úspor z rozsahu	E.99
100. Zákon poptávky, zákon nabídky, zákon poptávky a nabídky, zákon jedné ceny	D.100